

Дана 19.02.2026. године изабрани смо одлуком Наставно-научног већа Филозофског факултета у комисију за оцену и одбрану докторске дисертације Ружице Савић под насловом "Социјалне импликације варијабилности технологије изградње каснонеолитских кућа на подручју централног Балкана". На основу увида у биографију кандидаткиње и текст дисертације, Комисија подноси следећи

Извештај о докторској дисертацији *"Социјалне импликације варијабилности технологије изградње каснонеолитских кућа на подручју централног Балкана"* докторандкиње Ружице Савић

1. Основни подаци о кандидаткињи

Ружица Т. Савић рођена је 1988. године у Београду. Основне студије археологије завршила је 2013. године на Одељењу за археологију Филозофског факултета Универзитета у Београду, где је 2015. године одбранила и мастер рад. Докторске студије уписала је 2018. године под менторством проф. др Марка Порчића.

Њена истраживачка интересовања усмерена су на технологије изградње стамбених објеката у каснонеолитским насељима Централног Балкана, са посебним фокусом на процесе преноса и одржавања знања о градњи и улогу друштвених односа у обликовању архитектонских образаца. Анализом градитељских пракси настоји да допринесе разумевању механизма културне трансмисије и друштвене организације винчанских заједница.

Од 2008. године ангажована је као учесник на пројекту Министарства културе Републике Србије Стална археолошка радионица – средње Поморавље у неолитизацији југоисточне Европе, којим руководи др Славиша Перић. Учествовала је у бројним археолошким истраживањима на више локалитета у Србији и Црној Гори.

Од 2018. године запослена је у Археолошком институту у Београду, најпре као истраживач-приправник, а од 2021. године као истраживач-сарадник. Активно учествује у националним и међународним пројектима. Током 2019. године остварила је сарадњу са Центром за земљану архитектуру из Мошорина, у оквиру које је похађала курс под називом Земљана архитектура, са циљем бољег разумевања техника изградње кућа од земље и њихову примену у научном истраживању. У оквиру истог Центра,

била је учесник радионице Блатни малтери, где је стекла практично искуство у изради блатних малтера.

Аутор је 10 научних радова објављених самостално и у коауторству, у домаћим и међународним зборницима радова, као и учесник пет домаћих и шест међународних научних скупова. Од 2018. године члан је Српског археолошког друштва, док је од 2019. године члан Европске асоцијације археолога. Као најзначајније радове издвајамо:

Savić, R. 2025. Analyses of house sizes at Late Neolithic sites in Drenovac, Supska and Kraljevo Polje, Serbia, in *The Neolithic in the Middle Morava Valley* (vol. 4), *The Neolithic in the Middle Morava Valley: Late Neolithic strategies* (ed. S. Perić), Belgrade Institute of Archaeology and Paraćin regional museum, 161-179.

Obradović, Đ., Meyer, C., Savić, R. 2025. Geophysical prospection at the Neolithic site of Stublina-Supska, Serbia, in *The Neolithic in the Middle Morava Valley* (vol. 4), *The Neolithic in the Middle Morava Valley: Late Neolithic strategies* (ed. S. Perić), Belgrade Institute of Archaeology and Paraćin regional museum, 147-159.

Perić, S., Obradović, Đ., Dimitrijević, I., Bajčev, O., Savić, R. 2022. Neolithic settlement in Drenovac, Serbia: from excavation to presentation, in: *Integration of Archaeological Heritage Interpretation into Practice: Concepts and Case Studies*, 9-20.

2. Предмет и циљ дисертације

Предмет истраживања ове дисертације јесте пренос знања о изградњи кућа унутар и између каснонеолитских заједница, односно технологија изградње кућа у контексту друштвених процеса и друштвене структуре. Циљ докторске дисертације јесте реконструкција процеса преношења знања на локалном и регионалном нивоу као рефлексије друштвене структуре и друштвених интеракција. Хронолошки оквир овог истраживања јесте касни неолит, тј. период од средине шестог до средине петог миленијума пре нове ере. Географски гледано, дисертација је ограничена на простор централног Балкана, а културно-историјски, на локалитете винчанске и бутмирске културе.

3. Основне хипотезе и истраживачка питања

У овој дисертацији постављена је једна истраживачка хипотеза и три истраживачка питања.

Хипотеза је да ће куће које су изграђене сличном технологијом бити груписане у оквиру локалитета. Ова хипотеза је формулисана услед тога што постоје јаке индиције из претходних истраживања да су каснеолитске заједнице биле патрилокалне, и стога се претпоставља да су домаћинства у оквиру једне сродничке групе, као контекста у оквиру кога је најчешће долазило до трансмисије културних знања, укључујући технолошка, била и просторно блиска.

Истраживачка питања су следећа:

1. Да ли су сличности у технологији израде кућа веће унутар једног, него између различитих локалитета?
2. Да ли су локалитети који имају сличну технологију израде кућа блиски и у простору?
3. Како је изгледала динамика изградње кућа у простору и времену на једном локалитету?

4. Опис садржаја дисертације

Дисертација Ружице Савић састоји се од девет поглавља (укупно 198 страна), списка литературе, као и 8 прилога.

У првом поглављу представљен је историјат истраживања неолитске архитектуре у праисторијској археологији на подручју централног Овде се дефинише предмет истраживања на најопштијем нивоу, а то су друштвени и културни процеси који се рефлектују у архитектури неолитских заједница. Такође, у овом поглављу представљен је детаљно културни и друштвени контекст неолитских заједница чијим се архитектонским остацима ова теза бави.

Друго поглавље представља општи теоријски оквир овог истраживања. Кандидаткиња се ослања на еволуционистичку теорију културне трансмисије која види културу као еволутивни систем као структура учесталости идеја и знања у популацији, а која се преносе између или унутар генерација процесом друштвеног учења.

Други теоријски стуб овог истраживања представља концепт оперативног ланца као начина проучавања технолошких избора у одређеном културном и друштвеном контексту – у овом случају ради се о оперативном ланцу технологије изградње кућа.

У трећем поглављу, ауторка експлицира предмет и циљ истраживања, као и хипотезе и истраживачка питања која су представљена раније у овом извештају.

Четврто поглавље представља каталог локалитета са којих долазе подаци у архитектури. У овом поглављу ауторка даје основне информације о сваком локалитету који представља предмет анализе у наредним поглављима.

Пето поглавље се састоји из анализа које одговарају на прво и друго истраживачко питање. На основу података из литературе, ауторка је направила базу података где су основне јединице посматрања куће са различитих локалитета, описане на скупу технолошких и метричких атрибута. Резултати статистичке анализе показују да и унутар и између локалитета постоји велика варијабилност, као и да на регионалном нивоу не постоје јасне границе технолошких традиција, али да је могуће уочити да неки локалитети имају хомогеније скупове кућа, као и да, упркос томе што технолошке дистанце не корелирају са просторним, неки просторно блиски парови локалитета имају сличну и технологију изградње кућа.

У шестом поглављу, колегиница Савић истражује технолошку варијабилност кућа на примеру локалитета Дреновац на подацима високе резолуције које је директно забележила и концептуализовала (класификација технолошких атрибута остатака зидова грађених од лепа) на самом архитектонском материјалу. Просторни и технолошки подаци са овог локалитета омогућавају јој да тестира своју истраживачку хипотезу о томе да ће куће које су просторно блиске бити и технолошки блиске. Резултати анализа из овог поглавља у великој мери подржавају постављену хипотезу.

Истраживања у седмом поглављу одговарају на треће истраживачко питање које се односи на динамику и организацију изградње насеља. Седмо поглавље је уједно и методолошки најкомплексније. Ауторка је на основу геоматнетских снимака неолитских локалитета направила опсежну базу података са подацима о положају и оријентацији појединачних кућа, затим је поредила оријентације између локалитета, као и обрасце оријентације кућа на простору насеља. Резултати представљени у овом поглављу показали су да између локалитета постоје разлике како у обрасцима оријентације кућа, тако и у начину груписања кућа у простору (постојање груписања насупрот насумичном распореду). Такође, показало се да у већини случајева постоји један општи доминантан образац оријентације, али и варијације које вероватно у већини случајева потичу од кумулативних микромерања и могу се користити као индикатор релативне хронологије насеља. Ауторка је оправдано опрезна са овим

тумачењем и представља га као хипотезу коју треба проверити методима апсолутног датовања.

У осмом поглављу, колегиница Савић детаљно дискутује резултате из претходна три поглавља, нудећи балансиране и опрезне интерпретације.

Девето поглавље, под називом "Уместо закључка" сумира основне закључке студије и представља могућности даљих истраживања у оквиру који је постављен у дисертацији.

После библиографског одељка, ауторка даје 8 техничких прилога који се састоје из табела са подацима и резултатима, графиконима, мапама и фотографијама које прате анализе и резултате из централних поглавља.

5. Остварени резултати и научни допринос дисертације

Дисертација Ружице Савић представља систематску студију технологије и динамике изградње неолитских кућа на узорку чија је величина без преседана у српској праисторијској археологији. Међутим, оно што чини допринос ове дисертације није пуки број кућа и локалитета, већ начин на који је кандидаткиња квантификовала технолошке аспекте и применила батерију статистичких анализа како би одговорила на истраживачке задатке које је поставила. Као резултат, имамо објективну слику образаца технолошке варијабилности унутар и између локалитета, као и интерпретацију ове варијабилности у терминима друштвеног процеса и структуре у касном неолиту. Оно што представља кључан оригинални допринос ове дисертације је пионирски покушај да се феномен постепене и кумулативне промене оријентације кућа кроз време услед грешака у перцепцији, који су тек пре пар година формулисале колеге из Немачке, искористи за систематску анализу динамике и организације неолитских насеља на Балкану. Резултати ове анализе представљају моделе релативне хронологије насеља, који ће, ако буду потврђени методима апсолутног датовања у будућности, омогућити поузданије и прецизније анализе каснонеолитских насеља и заједница, нарочито када се ради о демографским реконструкцијама и разумевања друштвене структуре.

6. Закључак

Докторска дисертација Ружице Савић представља добро осмишљено, у многим аспектима пионирско, и доследно спроведено истраживање из области неолитске

археологије. Истраживање је урађено према највишим методолошким стандардима. Научни допринос дисертације је несумњив и од изузетног је значаја за српску и европску археологију. На основу наведених разлога, дајемо позитивну оцену за докторску дисертацију Ружице Савић "Социјалне импликације варијабилности технологије изградње каснонеолитских кућа на подручју централног Балкана" и предлажемо да се приступи јавној одбрани.

У Београду, 02.03.2026.

проф. др Ненад Тасић

др Славиша Перић, научни саветник

проф. др Бобан Трипковић